

محراب چوبی قدیمی

مسجد جامع چرخ

در صد کیلومتری جنوب کابل در منتهای ایله جنوبی حدود علاقه لو کرده خوش آب و هوا و سرسبز و منبجر و برمیوه می افتاده که بنام چرخ شهرت زیاد دارد. و به اصطلاح اروپائی میتوان چرخ را پس خانه لو گر خواند. چرخ از گردبز و غزنی بیک فاصله افتاده و راهای پیاده رو که روی آن عموماً کوچی ها حرکت میکنند بصورت مستقیم میان چرخ و غزنی یکطرف و میان چرخ و گردبز طرف دیگر بازن است. مردم چرخ در سنجش های تخیلی خود چرخ را گوشه می از زمین غزنه می شمارند و علت آن بیشتر مزارها و آرامگاههای هنبر که است که تعداد آن را به ۱۷۰۰ می رسانند. همه میدانیم که در دوره اعتلای غزنویان (سکاوند) لو گر کونوال مخصوص از خود داشت و لو گر در چو کات بزرگ خود با رونق و آباد بود که متأسفانه شواهد آن با مرر زمانه از بین رفته و شاهد کوچکی از

آبادی های عصر غزنوی اخیرا کشف شده است که ۱۵۰۰ یا ۱۶۰۰ سال قبل ساخته
میشود .

در بازار چرخ مسجد جامع است که بنا بر گفتار اهالی به تشویق
حضرت شاه محی الدین نامی شاید در حدود ۱۸۰ یا ۲۰۰ سال قبل ساخته
شده باشد . آنچه درین مسجد جامع قابل ملاحظه و مطالعه است محراب
چوبی است بزرگ و کهنه که با نقوش و تزئینات هندسی و نوشته های کوفی
پوشیده میباشد . این محراب در حدود ۹۰ متر بلندی و در حدود
۱۴۰ عرض دارد . لب کمان محراب بصورت دنداناره بریده بریده است
در وسط محراب دروازه فی ملاحظه میشود که عقب حجره کوچکی وجود
دارد . حاشیه اطراف دروازه را نقوش هندسی فرا گرفته و روی صفحه مجوف
داخل کمان محراب اشکالی بصورت کله ها کنده شده . این کله ها و این
نقوش هندسی و شیوه نگارش حروف الفبای کتیبه های کوفی همه طرز تحریر
و سبک تزئینات عصر غزنوی و بیشتر کج بر بهای قصر سلطنتی سلطان های
غزنه را در لشکرگاه بست بیا میدهد .

نوشته های کوفی این محراب هموزن متاسفانه بصورت مفصل و رضائیت بخش
خوانده نشده و این کار پال کردن حاشیه های محراب را از رنگ های
سفید و غیره ایجاب میکند . باری در حاشیه بیرونی بسم الله سورة فاتحه
و سورة اخلاص خوانده میشود و در روی يك كمر بندی که از وسط محراب
دید میشود کلماتی از قبیل : ا لعید ا لسعید ا بوا لفتح مغفر
الخد ا طال الله ... بنظر میخورد . عجا لتا و ا ضح تمیتو ان
گفت که این ابوا لفتح کی بود ؟ همچنین تعیین دقیق تار یسخ

ساخت محراب در حال حاضر متعسراست . گمان میکنم با مطالعه دقیق تمام نوشته ها معلومات صحیحی بدست آید. در اینکه محراب در عصر غزنوی و در دوره اعتلای فرهنگ غزنوی ساخته شده شبههئی نیست و حتماً ۸ یا ۹ صد سال عمر دارد . میگویند این محراب اصلاً در محل دیگری در (قلعه نو) در محلی موسوم به (کچاری) که مقر قدیم علاء الداری چرخ بود در مسجدی کهنه مربوط بود چون مسجد مذکور رو به ویرانی گذاشته بود آنرا در محل مسجد فعلی با زار چرخ منتقل ساختند .

در صورتیکه محل و موقعیت مسجد قدیمه برای مردم فعلی چرخ معلوم باشد يك سوال بخاطر میگذرد که آیا در این جا با تجسس و کاوش کدام کتیبه سنگی پیدا نخواهد شد ؟ یا راجع به پلان مسجد قدیمه معلومات مفصل تر بدست نخواهد آمد ؟

بهر حال محراب مسجد جامع چرخ که اینک سه قطعه عکس اثر اینجا بار اول نشر میکنیم از شاهکار های هنری عصر غزنوی است و چون متأسفانه آثار چوبی چه در خود غزنه و چه در لشکر گناه در اثر آتش سوزی های مفصل جهانسوز غوری از بین رفته اند گمان داشت این محراب بزرگ ترجه زیاده میخواست. این عکس ها را موسیو لوبنر ^{مهندس و کفیل مدبر هیئت حفريات} فرانسوی گرفته و با تشکر از همکاری مشارالیه در مجله آریانا نشر میکنیم.

احمد علی کهزاد